

URBAN SYMBOLISM AND RITUALS

Sympózium IUAES, Lublana, 25. – 28. júna 1997

Komisia urbánnej antropológie pri Medzinárodnej únii antropológických a etnológických vied (IUAES) v spolupráci s Katedrou etnológie a kultúrnej antropológie Lublanskej univerzity usporiadali medzinárodné sympózium „Urbánny symbolizmus a rituály”, ktoré sa konalo pod záštitou Ministerstva vedy a techniky Slovenskej republiky v Cankarjevovom dome v Lublane v dňoch 25. – 28. júna 1997. Podujatia sa zúčastnili antropológovia z 18 štátov sveta, pričom najväčšiu skupinu tvorili kolegovia z Univerzity v Leidene (Holandsko), kde sa nachádza sekretariát Komisie urbánnej antropológie IUAES.

Stretnutie odborníkov z rôznych častí sveta vždy prináša so sebou veľkú geografickú, ale aj tematickú a metodologickú variabilitu. To sa prejavilo aj na lublanskom sympóziu, kde odzneli príspevky z výskumov v Európe, Austrálii, Indonézii, Malajzii, Tchaj-Wane a Latinskej Amerike, čo vytvorilo neobyčajne zaujímavú sociokultúrnu mozaiku súčasného sveta.

Sympózium otvoril domáci organizátor a hostiteľ Božidar Jezernik, ktorý so slovinšskou srdečnosťou privítal všetkých účastníkov. S organizačnými informáciami vystúpil hlavný sekretár Komisie urbánnej antropológie IUAES Peter Nas z Leidenu. Úvodný referát predniesol predseda komisie profesor Ghaus Ansari z Viedenskej univerzity. Vo svojej prednáške „The Shi'i of Rituals of Mourning for Imam Hussain” (Šiitské rituály smútenia za Imama Hussaina) sa zaoberal rituálmi smútku, ktoré sa konajú každoročne v mesiaci Muharram (pr-

vý mesiac moslimského kalendára) na počesť irackého martýra Imama Hussaina, ktorý hrdinsky zahynul v roku 680 v osade Karbalá v Iraku. V príspevku rozoberal symboly, ktoré často spontánne motivujú jednotlivé rituály. Na úvodný príspevok tematicky nadväzoval referát kuvajtskej antropológie Zubaydah Ashkanani „Symbolism of Dreams during the Occupation of Kuwait” (Symbolika snov počas okupácie Kuvajtu). V prvej časti príspevku autorka – podobne ako jej predrečník – rozoberala prejavy smútenia za Imamom Hussainom, väčšiu pozornosť však venovala snom počas okupácie Kuvajtu Irakom v osemročnej vojne. Sny, ich interpretácia a obľúbenosť medzi kuvajtským obyvateľstvom zohrali počas vojny významnú sociálno-komunikačnú funkciu a stali sa folklórnym prejavom, šíriacim sa po krajine verbálnou cestou a predpovedajúcim nadchádzajúce vojnové víťazstvá či prehry.

Ďalšie dva príspevky manželskej dvojice talianskeho pôvodu Italo Pardo a Giuliana Pratová z Univerzity v Canterbury v Anglicku potvrdili sociálno-antropologické smerovanie britskej vedy. Príspevky „Contrasting Symbols of Urban Life” (Kontrastné symboly urbánneho života) a „Urban Identity and Political Representation in Brindisi” (Urbánna identita a politická reprezentácia v Brindisi) boli ukážkami politickej antropológie a rozoberali symboly a rituály politických strán v južnom Taliansku. Marina Petronetiová z Univerzity v Aténach vystúpila s príspevkom „Symbolic Presentations and Rituals among Minority Group in Athen” (Symbolické prezentácie a rituály

minority v Aténach). Zaoberala sa prejavmi etnickej identity a postavením eritreanských utečencov – žien v gréckej patriarchálnej societe. Jean-Pierre Hassoun z Francúzska predniesol ekonomicko-antropologickú štúdiu „The Bourse as a Symbol of Global Urbanisation” (Burza ako symbol globálnej urbanizácie), v ktorej na materiáli z Paríža poukázal na „božstvo” obchodu, peňazí a akcií v súčasnej spoločnosti. Peter Nas z holandského Leidenu v príspevku „Small Town Symbolism” (Symbolizmus malého mesta) porovnával urbánne symboly (architektúra, sochy) v dvoch malých mestách na Sumatre.

Geograficky príbuznou bola štúdia Gordona Graya z Univerzity Edinburgh v Škótsku „Debates, Identities and the Malay Media” (Úvahy, identity a médiá v Malajzii), približujúca kontroverzné pohľady na urbánny a rurálny spôsob života v Malajzii. Dvojica brazílskych antropologičiek Carmen Rialová a Miriam Pillarová si za objekt svojho výskumu vybrala bývanie v Paríži („Living in Paris: Old and Small Places in a World City” – Bývanie v Paríži: Staré a malé miesta v svetovom meste). Vychádzali z historickej faktografie a zamerali sa najmä na sociálnu reprezentáciu bývania študentov v malých, bývalých slúžkovských izbách. Posledným príspevkom štvrtkového programu bol referát Angelíny Pollak-Eltzovej z Venezuely „Pentecostalism in Urban Venezuela Today” (Pentekostalizmus v súčasnej urbánnej Venezuele), rozoberajúci jedno z najrýchlejšie rastúcich náboženských hnutí vo svete. Po celodennom odbornom maratone každý privítal prehliadku ľubľanského hradu i neformálne posedenie väčšej skupinky dobrovoľníkov pri večeri a pohári vína.

Piatkový deň otvoril znovu Peter Nas so svojou doktorantkou Anjou Roymanovou. V príspevku „Reminiscences of the Leiden Relief: A Total Ritual Event” (Reminiscencie na oslobodenie Leidenu: Obradová príležitosť) sa zaoberali sviatkom, ktorý každoročne 3. októbra oslavujú obyvatelia Leidenu ako spomienku na oslobodenie od španielskej nadvlády. Pri opise a analýze

sviatku vychádzali z termínu „total ritual event” (totálna – úplná obradová príležitosť), ktorý zahŕňa čas, priestor i sociálnu arénu. Iránska antropologička Soheila Shahshahani nám slovom i obrazom priblížila atmosféru a architektonickú a urbanistickú symboliku iránskeho mesta Isfahan („Urban Symbolism in an Iranian City”). Freek Colombijn z Holandska nás zaviedol do ďalekej Austrálie a jej hlavného mesta Canberra („Canberra: A Sheep in Wolf’s Clothing” – Canberra: Ovca vo vlčom kožuchu). Samotnú Canberru, založenú v roku 1911, označil za symbol nového národa (nation) a architektonické symboly mesta postavil do širších politických súvislostí.

Sandra Taalová z Holandska v štúdii „Contrasting Images” opísala negatívnu symboliku mesta Palembang na Sumatre, čím naznačila, že nielen budovy, sochy, erby atď., ale aj násilie, agresia a kriminalita sa môžu stať symbolom mesta. Seiko Nakajima z Japonska rozoberal v príspevku „Symbolism of the Middle Classes in Japan and Taiwan” (Symbolizmus stredných vrstiev v Japonsku a Tchaj Wane) politické, ekonomické a sociokultúrne symboly stredných vrstiev v Japonsku a Tchaj Wane. Do postkomunistického Ruska nás zaviedla Svetlana Červonaja z Moskvy, ktorá svojím príspevkom „The War of Monuments” (Vojna monumentov) vyvolala nielen diskusiu, ale aj pobavenie a smiech. Znova sa ukázalo, že reálie z postkomunistických krajín (v tomto prípade bývalé a súčasné kultúry, sochy a pamätníky v Rusku) sú pre západných kolegov veľkou neznámou a vždy vyvolajú veľký záujem. Náš najbližší kolega Zdeněk Uherek z Prahy predniesol zaujímavý príspevok „Czech Minority in Sarajevo and their Symbols” (Česká minorita v Sarajeve a jej symboly). Poukázal na aktivizáciu Čechov v Sarajeve počas vojny, vznik organizácií a symboly (verejné i súkromné – v rodine), prebúdajúce a prezentujúce identitu Čechov (zástavy, obrazy, emblémy, fotografie, krojované báby, Švejk). Piatkové popoludnie uzavrel domáci historik Andrej Studen s referátom „Symbols of Progress –

The Waterworks and Sewage System in Ljubljana before World War I" (Symboly progresu – vodovody a kanalizácia v Lublane pred I. svetovou vojnou). Diskusie pokračovali počas slávnostnej recepcie a neskôr v záhradnej reštaurácii pri rieke Lublanici.

Sobota nebola pre účastníkov sympózia dňom voľna, ale ďalším pracovným stretnutím. Otvorila ho Alexandra Bitušiková príspevkom „Transformations of Square Symbols in the Light of Ideology" (Preneny symbolov námestia vo svetle ideológie), ktorý rozoberal symboly mesta Banská Bystrica a jeho námestia v premenách histórie a ideológie. Aygen Erdentug z Turecka predniesla referát „The Transformation of Ankara as Reflected in Urban Symbols and Images" (Transformácia Ankary a jej odraz v urbánných symboloch), v ktorom zaujímavým, až vášnivým prednesom priblížila „transient symbols" – prechodné, meniace sa symboly mesta Ankara, ovplyvňované a manipulované meniacimi sa vládncami stranami a osobnosťami (erb mesta, sochy, budovy a mešity, názvy ulíc ap.). Ewa Karpinska z Lodze sa síce do Lubľany osobne nedostavila, ale poslala vynikajúcu a v mnohom veľmi podnetnú štúdiu „The Gate" (Brána), v ktorej aplikovala ekologický prístup k priestoru a jeho hraniciam, uvažujúc pritom aj o metafyzickom charaktere priestoru.

Na záver sympózia odzneli štyri príspevky slovinských kolegov. Božidar Jezernik sa v referáte „Monuments in the Wind of Change" (Monumenty vo vetre zmeny) zaoberal známym mostom v Mostare, ktorý je UNESCO pamiatkou, a jeho zmenami a funkciami v historickom priereze. Borut Brumen predniesol referát „Urban Symbolism of Metelkova in Ljubljana", v ktorom priblížil premeny časti Lubľany Metelkova v konflikte ideológií novej histórie Slovinska. Damjan Ovsec svojím príspevkom „Outer and Inner Meaning of the Town" (Vonkajší a vnútorný význam mesta) prebral už trochu unavené auditórium. Jeho príspevok o meste všeobecne ako aj o meste Lubľane varioval od odbornej kunsthistorickej štúdie cez umeleckú esej až po astrologické zábav-

né čítanie. Ťažko povedať a zhodnotiť, čo prevládalo. Posledným príspevkom na sympóziu bol referát Rajka Muršiča „Rock Scene in the Village of Trate and Ethno-pop Show in the Town of Maribor: On the Complexity of Musical Identifications" (Rocková scéna v Trate a etno-pop show v Maribore: O zložitosti hudobných identifikácií). Na príklade dvoch hudobných ukážok domácej produkcie autor poukázal na problémy identifikácie mladších a starších generácií prostredníctvom hudby (pozoruhodný bol pre mňa najmä štýl označený autorom ako etno-pop, nápadne pripomínajúci tvorbu našej skupiny Sensus, ktorú nám povinne ordinujú najmä vodiči slovenských diaľkových autobusov – ale nielen oni).

Z naznačeného výpočtu príspevkov a ich titulov je každému zrejmé, že tematická variabilita urbánnej problematiky je takmer bezhraničná. Všetky príspevky na sympóziu boli podrobené palbe otázok v dlhej diskusii, ktorá neraz nebola len priateľskou debatou, na akú sme zvyknutí u nás, ale polemickou výmenou názorov, ktorá je však v medzinárodnom akademickom prostredí normálna a prirodzená a je rozhodne impulzom ďalšieho vývoja a progresu vedy. Sympózium sa odvíjalo v duchu sociálnej a kultúrnej antropológie – všetci účastníci okrem nás z postkomunistických krajín sa považovali za antropológov, označenie etnológ – etnológovia sa vôbec nespomenulo. Čo ma najviac zaujalo? Z odbornej časti i z mnohých formálnych i neformálnych diskusií vyplynulo, že antropológia ako sociálna veda má v západných krajinách veľmi silné postavenie medzi inými vedami i v spoločnosti (najmä Veľká Británia, Francúzsko, Holandsko) a má najužší kontakt so sociológiou a v poslednom čase aj s lingvistikou, ekonómiou a politikou.

V urbánnej antropológii, zdá sa, pretrvávajú dva trendy – výskum urbánneho prostredia na domácom teritóriu, ako aj longitudinálne výskumy vo vzdialených societach a kultúrach. Prekvapilo ma, že výlučne vlastné etnikum a jeho kultúra, za znalcov ktorej

sa s hrdosťou pasujeme, považujú niektorí antropológovia za nie vždy objektívne zhodnotiteľné. Iste, radi by sme i my robili výskumy v Hong Kongu, Paríži či Rio de Janeiro a potom sa z nadhľadu pozreli aj na našu spoločnosť, zatiaľ (a ešte dlho) sa však musíme uspokojiť s výskumom u nás doma. Keď porovnávam tematickú škálu príspevkov zo „západnej“ a „východnej“ antropológicko – etnologicko – etnografickej školy, veľké rozdiely som nevidela. V metodológii a prístupoch som však rozdiel cítila. Ani nie v technikách výskumu – pozorovanie a interview sú základným kameňom výskumu u nás i v ostatných krajinách a ich výsledkom sú etnografie – etnografické materiálové štúdie. Západní kolegovia vo svojich príspevkoch však uplatňovali viac holistický a komparatívny prístup k problému, nespokojili sa s deskriptívou javu, ale dôraz kládli na jeho analýzu. Len málo autorov uplatňovalo historický prístup. Je to pocho-

piteľné – antropológia sa vo väčšine krajín považuje za sociálnu vedu, v našom regióne mala vždy bližšie k histórii. Napriek rozdielnym tradíciám vedy, ako aj našim malým medzinárodným skúsenostiam môžem však záverom s optimizmom konštatovať, že hranice sa trochu obrušujú a pomaly sa nám darí chápať a zbližovať vzájomné stanoviská.

Sympóziu „Urbánny symbolizmus a rituály“ bolo veľmi podnetným a vydareným podujatím Komisie urbánnej antropológie pri Medzinárodnej únii antropológických a etnologických vied. Účastníci sa lúčili so slovami: Do videnia vo Virginii. Tam sa totiž v roku 1998 koná sympóziu IUAES, kde sa očakáva štyritisíc účastníkov. V sekcii urbánnej antropológie sú vypísané témy: Všeobecná antropológia, Budúcnosť urbánnej antropológie a Etnicita v urbánnom prostredí. Budeme tam aj my?

Alexandra Bitušiková

AKTUÁLNE PROBLÉMY REGIONÁLNEHO ROZVOJA

V dňoch 28. – 29. 5. 1997 poriadal Inštitút rozvoja obcí, miest a regiónov (TRO-MAR) Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici medzinárodnú konferenciu „Aktuálne problémy regionálneho rozvoja“ pri príležitosti 15. výročia svojho vzniku. Konferencia bola príležitosťou na stretnutie odborníkov, ktorí sa z rôznych uhlov spoločenského a vedeckého záujmu venujú výskumom regiónov.

Po slávnostnom úvode a plenárnych referátoch zameraných na regionálnu politiku EÚ, koncepciu štátnej regionálnej politiky, úlohu miestnych samospráv, ako aj na systém prípravy odborníkov pre územný rozvoj, pokračovali rokovania v sekciách: A/ reštrukturalizácia regiónov, B/ priestorové aspekty rozvoja regiónov, C/ úloha centrálnych a miestnych inštitúcií v rozvoji regiónov,

D/ výchova a vzdelávanie odborníkov pre riadenie regionálneho rozvoja.

V sekcii A odznali popri ekonomických a prírodovedných príspevkoch aj dva referáty z etnológie. A. Bitušiková v príspevku „Vplyv historického a sociokultúrneho vývinu regiónov na súčasné procesy transformácie na Slovensku“ sa zamerala predovšetkým na charakteristiky obyvateľov Slovenska, ktorých korene hľadajú etnológovia v odlišnom sociokultúrnom a historickom vývoji regiónov. Upozornila na skutočnosť, že negatívny postoj k zmenám, modernizácii, reformám a privatizácii korení v tradičnom konzervativizme roľníckej vrstvy a v životných stratégiách, ktoré najmä v chudobnejších regiónoch Slovenska charakterizuje negativizmus a pasívne postoje. Aj to sú faktory, ktoré musia zobrať vedci,

ale aj politici či ekonómovia do úvahy pri riešení problémov v regiónoch v súvislostiach s hodnotením postkomunistickej ekonomickej a sociálnej transformácie. J. Darulová v príspevku „Tradičné aspekty ľudovej kultúry – prekážka, či iniciátor regionálneho rozvoja“ sa na základe etnologických výskumov – venovaných najmä otázkam kolektivizácie a zmenám, ktoré priniesla urbanizácia a industrializácia Slovenska, ako aj mentálnym stereotypom – pokúsila poukázať na materiálne, duchovné a kultúrne predpoklady fungovania lokálnej spoločnosti. V období ekonomickej transformácie sa odhalili tradičné geograficko-hospodársky a politicky podmienené regionálne diferenciácie na Slovensku, ktoré je potrebné zverejniť a brať do úvahy pri koncipovaní regionálnej politiky. Ich poznanie evokuje oživovanie ľudových tradícií a nadviazanie na vedomosti a zručnosti špecifických remesiel, ktoré mali opodstatnenie v regiónoch Slovenska, a ktoré by mohli byť zdrojom ekonomickej úspešnosti lokality, resp. oblasti.

Ďalším zaujímavým okruhom problémov, ktoré boli prezentované v sekcii A, boli skúsenosti s presadzovaním agroturistiky v poľnohospodárskych oblastiach Slovenska. Ukázalo sa, že tam, kde je schopný manažment, ľahšie sa zavádzajú prvky agroturizmu, lebo nadväzujú na pozitívne skúsenosti poľnohospodárskej výroby (Spiš).

Záverom chcem upozorniť, že etnologické príspevky zdôraznili zväčša negatíva, resp. príčiny rezistencie a nechuti k ekonomickým a sociokultúrnym zmenám, najmä vo vidieckom prostredí v období trhového mechanizmu. Ich odhalenie a postupné odstraňovanie pomôže ľahšie prekonať obdobie transformácie. Záujem o prednesené problémy a diskusia k referátom svedčia o mimoriadnom ohlase a overení potreby a závažnosti multidisciplinárnej spolupráce (vrátane etnológie) pri analýze, hodnotení a aplikácii výskumných výsledkov v praxi, čo potvrdili i závery a odporúčania konferencie.

Jolana Darulová

ŽIDIA NA RÁZCESTÍ (ŽIDIA NA SLOVENSKU 1945 – 1952)

„Židia na rázcestí“ – tak znel názov dvojdnovej konferencie s medzinárodnou účasťou, ktorá sa konala v dňoch 26. – 27. mája 1997 v Múzeu SNP v Banskej Bystrici. Konferencii predchádzala vernisáž výstavy fotografií približujúcich život európskych Židov po 2. svetovej vojne „Návrat do života“, ktorú pripravilo SNM – Múzeum židovskej kultúry v spolupráci s izraelskými múzeami Beth Hatefutsoth, Beit Lohamei Haghetatot a Yad Vashem.

Konferencia kontinuálne nadväzovala na medzinárodné sympóziu „Tragédia slovenských Židov“, ktoré sa konalo v roku 1992 v Banskej Bystrici a prinieslo príspevky

s tematikou holokaustu na Slovensku. Cieľom tohtoročného stretnutia bola problematika Židov na Slovensku v rokoch 1945–1952. Konferencie sa zúčastnili historici, etnológovia a viacerí významní hostia zo Slovenska, Izraela, Austrálie, Rakúska a Českej republiky.

Konferenciu otvoril hostiteľ Dezider Tóth z Múzea SNP a Pavol Mešťan, riaditeľ Múzea židovskej kultúry v Bratislave. Úvodný príspevok *Znovuoživenie židovskej komunity po 2. svetovej vojne* predniesol Robert Büchler z Izraela. Zaoberal sa dôsledkami holokaustu na židovskú komunitu na Slovensku a jej veľkou povojnovou aktivizáciou.

Priniesol štatistické údaje o počte Židov a židovských náboženských obcí po vojne a počtoch emigrantov v rokoch 1948-49, ako aj o dilemách a dôvodoch emigrácie. Peter Salner v príspevku *Viditeľní a neviditeľní Židia v slovenskej spoločnosti po roku 1945* nadviazal na predrečníka a výsledkami etnologických výskumov vhodne doplnil povojnový obraz najmä „o tých, čo ostali“ (asimilácia, útek od judaizmu, vstup do komunistickej strany alebo únik do súkromia). Oboznámil prítomných tiež so zaujímavými materiálmi zo zápisníc Ústredia ŽNO z päťdesiatych rokov, ktoré odhalili na jednej strane postupnú ideologizáciu jazyka predstaviteľov židovskej komunity a ich politické aktivity, na druhej strane aj ich snahy o obnovu rituálov a sociálnej práce a aktivity na uctenie obetí holokaustu.

Yeshayahu Jelinek z Izraela sa vo svojom príspevku zamerail najmä na náboženský život Židov na Slovensku pred vojnou (ortodoxia, neologizmus a status quo) a po vojne, ktorá úplne zlikvidovala neológov a chasidov a výrazne zdecimovala predstaviteľov ortodoxie – rabínskeho židovstva. Gila Fatranová z Izraela predniesla príspevok o dejinách vzťahov slovenského a židovského obyvateľstva a príčinách vzniku a pretrvávania antisemitizmu na Slovensku. Popredný slovenský historik Ivan Kamenec sa vo svojom príspevku zaoberal podrobne protižidovským pogromom v Topoľčanoch v roku 1945 a jeho dobovou i súčasnou interpretáciou. Záverom prvého dňa konferencie odzneli tri koreferáty. Alexandra Bitušiková hovorila na základe etnologických výskumov v Banskej Bystrici a Banskej Štiavnici o dilemách a krízach židovskej identity v rokoch 1945-52. Marína Zavacká sa kriticky vyjadrila k historickej štúdii prof. Mešťana a analyzovala jej sporné časti. Pražský historik a etnológ Jan Rychlík priniesol

informácie o arizáciách a právnych otázkach znárodňovania na Slovensku, ako aj súčasných reštitúciách.

Druhý deň konferencie otvorila Viera Kováčová z Múzea SNP a podrobnou analýzou dobovej tlače počas procesu s Dr. Jozefom Tisom. Jozef Jablonický odhalil problematiku represii za sionizmus v päťdesiatych rokoch. Pavol Mešťan kriticky analyzoval nedávno publikované historické publikácie a štúdie (Đurica, Vnuk), ktoré sa vedome snažia skresľovať dejiny Slovenska a najmä obdobie slovenského štátu. S azda najzaujímavejším a nové informácie prinášajúcim príspevkom vystúpila izraelská historička Chana Jablonka, ktorá sa podrobne zaoberala zaradením a integráciou slovenských Židov do izraelskej spoločnosti v prvých etapách po emigrácii. Hovorila nielen o ťažkostiach, ktoré museli prisťahovalci prekonávať, ale najmä o pozitívach ich postupnej akulturácie a integrácie a príkladných úspechoch v izraelských kibucoch. Anton Rašla vo svojom príspevku poukázal na nebezpečenstvo súčasnej glorifikácie slovenského štátu a jeho prezidenta Dr. Jozefa Tisa. Austrálsky hosť Martin Spitzer rozoberal činnosť židovských legionárov v rokoch 1946-47. V diskusii vystúpili viacerí historici a hostia, ktorí predniesli doplnujúce informácie i osobné spomienky a výpovede.

Konferencia Židia na rázcestí odkryla ďalšiu neľahkú etapu histórie Židov, poznačenú povojnovou traumou, žiaľom, strachom, nedôverou a hľadaním novej identity. Priniesla mnoho zaujímavých príspevkov a podnetov, ktoré nám umožnia lepšie a objektívnejšie pochopiť obdobie po druhej svetovej vojne a etapu po februári 1948. Príspevky budú publikované v zborníku z konferencie.

Alexandra Bitušiková

UN WORKING GROUP ON MINORITIES

(Pracovná skupina pre menšiny), tretie sedenie, 25. – 30. 5. 1997, Ženeva

Tretie sedenie Pracovnej skupiny pre menšiny pri OSN sa konalo v máji 1997 v Paláci národov v Ženeve. Pracovná skupina pre menšiny vznikla v roku 1995 na odporúčanie Subkomisie pre ľudské práva s hlavným cieľom uviesť do chodu Deklaráciu pre práva osôb príslušiacich k národným, etnickým, náboženským a jazykovým menšinám a zabezpečiť jej realizáciu. Mandát tejto pracovnej skupiny je nasledovný:

- sledovanie praktickej realizácie Deklarácie,
- hľadanie možných riešení problémov týkajúcich sa menšín, pričom sa podporuje vzájomné porozumenie medzi menšinami a medzi menšinami a vládami,
- odporúčanie ďalších vhodných postupov na podporu a ochranu práv osôb príslušiacich k národným, etnickým, náboženským a jazykovým menšinám.

Pracovná skupina má 5 členov volených Subkomisiou: Mohammed Sardar Ali Khan (India), José Bengoa (Chile), Stanislav Černišenko (Ruská Federácia), Asbjorn Eide (Nórsko), Ahmed Khalil (Egypt). Za predsedu bol zvolený Asbjorn Eide.

Tretieho sedenia Pracovnej skupiny pre menšiny sa zúčastnili predstavitelia vlád z 53 krajín, predstavitelia telies OSN a ich špecializovaných organizácii (ILO, UNICEF,

UNHCR, WHO...), predstavitelia mimovládnych organizácií, iných organizácií a inštitúcií, vedci a iní pozorovatelia. Počas piatich dní sedenia boli prednesené správy o situácii a problémoch menšín v rôznych krajinách (palestínska arabská menšina v Izraeli, koptská náboženská menšina v Egypte, kurdska otázka, menšiny v Turecku, Turkméni v Iraku, menšiny v Macedónii, v Rusku, maďarská menšina v Rumunsku a na Slovensku a ďalšie). Na správy o situáciách menšín reagovali predstavitelia vlád, prípadne oni sami podali správu o situácii vo svojej krajine. Každý deň sa podávali správy o situáciách v krajinách k rôznym problematikám (jazyk, vzdelávanie, teritórium, majetok...). Medzi podávaním správ a reakciami vlád odzneli prednášky členov pracovnej skupiny a iných expertov (právnikov, antropológov, historikov...) na rôzne témy: Definícia menšín, Niektoré aspekty občianstva v medzinárodnom práve, Právo na vzdelávanie, Práva menšín a úloha médií, Práva menšín patriacich k jazykovým menšinám, Špeciálne agentúry OSN a menšiny atď.. Na záver sedenia boli prijaté odporúčania pre ďalšie sedenie.

Nora Lábadýová

SEMINÁR O MULTIKULTÚRNOM A INTERKULTÚRNOM VZDELÁVANÍ

organizovaný Pracovnou skupinou pre menšiny pri OSN

Ženeva, 23. a 24. máj 1997

Pracovná skupina pre menšiny pri OSN na svojom druhom sedení v roku 1996 odporučila zamerať sa na špecifické témy ako napr. multikultúrne vzdelávanie a zorganizovať seminár, ktorý by umožnil širšiu diskusiu k danej téme. Toto odporúčanie bolo

prijaté a seminár o multikultúrnom vzdelávaní zorganizovalo Centrum vysokého komisára OSN pre ľudské práva a Medzinárodné centrum pre ľudské práva v spolupráci s Pracovnou skupinou pre menšiny v máji 1997 v Ženeve.

- Hlavnými cieľmi tohto seminára boli:
- výmena vzájomných skúseností na národnej a regionálnej úrovni v oblasti multikultúrneho a interkultúrneho vzdelávania,
 - vytvorenie siete pre výmenu informácií,
 - hľadanie možností riešenia niektorých špecifických situácií,
 - hľadanie ciest na zvýšenie tolerance a vzájomného porozumenia medzi menšinami a vládami prostredníctvom podpory multikultúrneho a interkultúrneho vzdelávania.

Pozornosť upútali najmä prednášky prizvaných expertov o vzdelávacej politike v nasledujúcich krajinách: Nórsko, Sri Lanka, Mauritius, Ruská federácia, Izrael, Egypt, Bosna, Hercegovina a Španielsko. Tieto prednášky zvýraznili potrebu multikultúrneho a interkultúrneho vzdelávania pri garantovaní zachovania identity rozdielnych skupín a zároveň pri umožnení týmto skupinám stať sa integrovanou súčasťou širšej spoločnosti. Multikultúrne a interkultúrne vzdelávanie zahŕňa vzdelávacie praktiky, ktoré umožňujú splniť potreby vzdelávania rôznych skupín s rozdielnymi kultúrnymi tradíciami. Ako minimum umožňuje osobám patriacim k rôznym jazykovým skupinám vzdelávať sa v ich materinskom jazyku a ma-

lo by zahŕňať vzdelávacie techniky, ktoré osobám príslušiacim k menšinám umožnia ďalej rozvíjať svoju kultúru, jazyk, zvyky a tradície. Multikultúrne vzdelávanie ďalej vyžaduje, aby členovia majority získali poznatky o histórii, tradíciách, jazyku a kultúre menšín existujúcich na národnom teritóriu a na druhej strane aby menšiny mali možnosť získať poznatky o celej spoločnosti.

V závere seminára odznali viaceré odporúčania:

- zabezpečiť prostriedky, ktorými sa odstraňujú z vyučovacích materiálov prvky, ktoré podporujú predsudky a negatívne stereotypy voči menšinám,
- do vyučovania zahrnúť históriu menšín žijúcich na území štátu,
- publikovanie vhodných vyučovacích materiálov,
- tréning a vzdelávanie učiteľov v zmysle interkultúrneho vzdelávania a v zmysle praktického aplikovania Deklarácie práv osôb prináležiacich k národným, etnickým, náboženským a jazykovým menšinám a iných príslušných zmlúv,
- príprava projektov s rovnakým účelom.

Nora Lábadiová

TRÉNING „PRÁVA MENŠÍN“

Céligny, 20. – 22. 5. 1997 organizované Minority Right Group – London

Trojdný seminár o právach menšín sa konal v máji 1997 v Céligny pri Ženeve. Cieľom seminára bolo oboznámiť účastníkov z rôznych oblastí sveta (USA, Sri Lanka, Etiópia, Gruzínsko, Turecko, Barma, Estónsko, Bulharsko, Maďarsko, Slovensko...) o základných právach menšín a o inštitúciách a mechanizmoch na ich obranu. Na seminári prebehli prednášky medzinárodných expertov (Patrick Thornbery z Veľkej Británie, Adrien Zoller zo Švajčiarska, Gudmundur Alfredson zo Švédska a ďalší) na tieto témy: Telesá a procedúry pre ľudské práva v rámci OSN, Úloha

mimovládnych prostriedkov a mechanizmov na národnej úrovni, Medzinárodné prostriedky pre práva menšín atď.. Súčasťou seminára boli aj praktické cvičenia v malých skupinách, kde sa pomocou medzinárodných dohovorov a deklarácií hľadali riešenia konkrétnej situácie v určitej krajine. V rámci seminára sa uskutočnili prezentácie účastníkov na konkrétnu situáciu menšín v ich krajine. Celodenné štúdium zavŕšili medzinárodné kultúrne večery, kde sa predviedli ľudové tance a piesne rôznych národov.

Nora Lábadiová